

УДК: 005.95/96

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-815-828](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-815-828)

Костенко Ростислав Валерійович доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри управління, фінансів та адміністрування, Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

Кузнєцова Ольга Вікторівна кандидат економічних наук, доцент кафедри управління, фінансів та адміністрування, директор, Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-7951-2214>

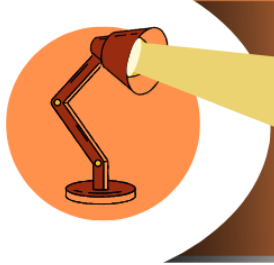
Мінакова Олена Олександрівна кандидат економічних наук, завідувач кафедри управління, фінансів та адміністрування, Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-3298-4107>

Нерубасська Алла Олександрівна доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри загальнонаукових, соціальних та поведінкових дисциплін, Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-3754-0134>

РОЗВИТОК ДУХОВНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ МЕНЕДЖЕРІВ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОЄКТНОГО ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У статті розкрито напрямки роботи ризик-менеджера організацій сфери культури з розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів. Наголошується на тому, що невід'ємним компонентом проєктного та ризик-менеджменту у сфері культури є розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів як елемент формування організаційної культури організації сфери культури. Духовно-ціннісна сфера особистості менеджера культурних проєктів є основою ефективного здійснення ним професійної діяльності з метою ефективного реалізації культурних проєктів, які відповідають сучасним потребам суспільства та сприяють модернізації культурної сфери. Розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів – це безперервний процес удосконалення їхніх системних якостей протягом життя, формування їхньої готовності до інновацій, розуміння культурного контексту.

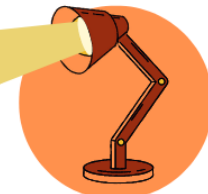
Цей процес включає в себе самопізнання, формування цінностей, самовдосконалення, набуття нових компетентностей, розкриття потенціалу під впливом соціалізації, умов професійної діяльності та засвоєного раніше життєвого досвіду.

У процесі здійснення ризик-менеджменту організацій сфери культури, які зберігають та популяризують українську культурну спадщину і мистецтво через різні форми діяльності, такі як створення креативного культурного продукту, організація дозвілля та ін., значну увагу ризик-менеджери звертають на ризики персоналу: емоційне вигорання, що проявляється відчуттям спустошеності, втоми та браку енергії; низька мотивація; незалученість; деперсоналізація, що проявляється у цинічному ставленні, емоційній відстороненості від роботи та людей, втраті емпатії та ін.

Розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів може здійснюватися ризик-менеджерами з використанням різних напрямків роботи, визначальним серед яких є застосування музичного впливу на особистість. У статті розкрито властивості музики та визначено її вплив на процеси формування та розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів. Музика глибоко впливає на цінності особистості, формуючи фактично світогляд через емоції, культуру та самовираження. Емоційно виконана музика може впливати на настрій, знижує стрес та тривогу людини, покращує її концентрацію та пам'ять. Вона має властивість створювати асоціації та спільні субкультури, що сприятиме зміцненню зв'язку із власним «Я» менеджера культурних проєктів та іншими людьми. Музика має значний вплив на формування та розвиток ціннісної сфери особистості менеджера культурних проєктів, виступаючи потужним інструментом для прояву, розуміння та регуляції емоцій, а отже, застосування ризик-менеджерами засобів музичного мистецтва у процесі розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів сприяє попередженню таких ризиків персоналу як ризик організаційної або корпоративної культури, що являє собою вигорання та низьку продуктивність співробітників (виснаженість, цинізм, відчуженість).

Музика має значний когнітивний вплив на особистість менеджерів культурних проєктів, що дозволяє покращувати у них пам'ять, увагу та сприйняття інформації. Це допомагає менеджерам культурних проєктів глибше усвідомлювати життя, проявляти більшу креативність під час розробки та реалізації культурних проєктів, набувати багатшого та змістовнішого досвіду, що впливатиме на життєві пріоритети, а отже й на духовно-ціннісну сферу особистості. Здійснюючи значний соціальний та культурний вплив музика впливає на розвиток партисипативного компоненту феномену «цінність особистості», має властивість формувати субкультури, стиль життя людини, спілкування та навіть одяг, об'єднувати людей навколо спільних ідей та цінностей та спонукати їх до здійснення спільної діяльності з реалізації цих ідей.

Ключові слова: розвиток духовно-ціннісної сфери, менеджери культурних проєктів, проєктний менеджмент, ризик-менеджери, ризик-менеджмент, ризики персоналу організації сфери культури, ризики організаційної культури, властивості музики.

Kostenko Rostyslav Valeriyovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Management, Finance and Administration, Odesa Institute of Interregional Academy of Personnel Management, Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

Kuznetsova Olga Viktorivna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Management, Finance and Administration, Director, Odesa Institute of Interregional Academy of Personnel Management, Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-7951-2214>

Minakova Olena Oleksandrivna Candidate of Economic Sciences, Head of the Department of Management, Finance and Administration, Odesa Institute of Interregional Academy of Personnel Management, Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-3298-4107>

Nerubasska Alla Oleksandrivna Doctor of Philosophy Sciences, Associate Professor, Head of the Department of General Scientific, Social and Behavioral Disciplines, Odesa Institute of Interregional Academy of Personnel Management, Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-3754-0134>

DEVELOPMENT OF THE SPIRITUAL AND VALUE SPHERE OF CULTURAL PROJECT MANAGERS AS AN INTEGRAL COMPONENT OF PROJECT AND RISK MANAGEMENT

Abstract. The article reveals the areas of work of the risk manager of cultural organizations on the development of the spiritual and value sphere of cultural project managers. It is emphasized that an integral component of project and risk management in the cultural sphere is the development of the spiritual and value sphere of cultural project managers as an element of forming the organizational culture of the cultural organization. The spiritual and value sphere of the personality of a cultural project manager is the basis for the effective implementation of his professional activities in order to effectively implement cultural projects that meet the modern needs of society and contribute to the modernization of the cultural sphere. The development of the spiritual and value sphere of cultural project managers is a continuous process of improving their systemic qualities throughout life, forming their readiness for

innovation, understanding the cultural context. This process includes self-knowledge, the formation of values, self-improvement, the acquisition of new competencies, the disclosure of potential under the influence of socialization, the conditions of professional activity and previously acquired life experience.

In the process of implementing risk management of cultural organizations that preserve and popularize Ukrainian cultural heritage and art through various forms of activity, such as creating a creative cultural product, organizing leisure, etc., risk managers pay significant attention to personnel risks: emotional burnout, which manifests itself in a feeling of emptiness, fatigue and lack of energy; low motivation; disengagement; depersonalization, which manifests itself in a cynical attitude, emotional detachment from work and people, loss of empathy, etc.

The development of the spiritual and value sphere of cultural project managers can be carried out by risk managers using various areas of work, the most significant of which is the application of musical influence on the personality. The article reveals the properties of music and determines its influence on the processes of formation and development of the spiritual and value sphere of cultural project managers. Music deeply influences the values of the individual, actually shaping the worldview through emotions, culture and self-expression. Emotionally performed music can affect mood, reduces stress and anxiety of a person, improves his concentration and memory. It has the property of creating associations and common subcultures, which will help strengthen the connection with his own "I" of the manager of cultural projects and other people. Music has a significant impact on the formation and development of the value sphere of the personality of the manager of cultural projects, acting as a powerful tool for the manifestation, understanding and regulation of emotions, and therefore, the use of musical art by risk managers in the process of developing the spiritual and value sphere of managers of cultural projects helps to prevent such personnel risks as the risk of corporate culture, which is burnout and low productivity of employees (exhaustion, cynicism, alienation).

Music has a significant cognitive impact on the personality of managers of cultural projects, which allows them to improve their memory, attention and perception of information. This helps cultural project managers to understand life more deeply, to show greater creativity during the development and implementation of cultural projects, to acquire richer and more meaningful experience, which will affect life priorities, and therefore the spiritual and value sphere of the personality. Exercising a significant social and cultural influence, music affects the development of the participatory component of the phenomenon of "personality value", has the property of forming subcultures, a person's lifestyle, communication and even clothing, uniting people around common ideas and values and encouraging them to carry out joint activities to implement these ideas.

Keywords: development of the spiritual and value sphere, cultural project managers, project management, risk managers, risk management, risks of personnel of the cultural organization, organizational culture risks, properties of music.

Постановка проблеми. Невід’ємним компонентом проектного та ризик-менеджменту у сфері культури є розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів як елемент формування організаційної культури організації сфери культури. Духовно-ціннісна сфера особистості менеджера культурних проєктів є основою ефективного здійснення ним професійної діяльності з метою ефективною реалізації культурних проєктів, які відповідають сучасним потребам суспільства та сприяють модернізації культурної сфери. Розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів – це безперервний процес удосконалення їхніх системних якостей протягом життя, формування їхньої готовності до інновацій, розуміння культурного контексту. Цей процес включає в себе самопізнання, формування цінностей, самовдосконалення, набуття нових компетентностей, розкриття потенціалу під впливом соціалізації, умов професійної діяльності та засвоєного раніше життєвого досвіду.

У процесі здійснення ризик-менеджменту організацій сфери культури, які зберігають та популяризують українську культурну спадщину і мистецтво через різні форми діяльності, такі як створення креативного культурного продукту, організація дозвілля та ін., значну увагу ризик-менеджери звертають на ризики персоналу: емоційне вигорання, що проявляється відчуттям спустошеності, втоми та браку енергії; низька мотивація; незалученість; деперсоналізація, що проявляється у цинічному ставленні, емоційній відстороненості від роботи та людей, втраті емпатії та ін. Всесвітня організація охорони здоров’я визнає вигорання як професійний феномен, а не хворобу, і класифікує його як синдром, що вимагає уваги. У контексті зазначеного, сьогодні особливої актуальності набуває проблема розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів, оскільки саме цінності особистості є її важливими складовими, що визначають спрямованість та мотивацію діяльності людини, спонукають її до ефективного здійснення своєї професійної діяльності з реалізації культурних проєктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціннісну проблематику у науковій літературі було розкрито вченими у філософсько-аксіологічному контексті (Т. Гоббс, Б. Спіноза, Е. Кант, Р. Перрі, Б. Рассел, Д. Дьюї, І. Зязюн та ін.), соціологічному (М. Вебер, Е. Дюркгейм, А. Ручка та ін.), психологічному (А. Маслоу, М. Рокич, І. Бех та ін.).

Вчені застосовували різні методологічні підходи з метою дослідження ціннісної сфери особистості. Досліджувались питання взаємозв’язку соціальних та індивідуальних цінностей, впливу соціальних перетворень на ціннісну сферу

особистості та інші. Вплив соціальних перетворень на становлення ціннісних орієнтацій досліджувався Є. Головахою [6]. Ю. Борисова [5] під час дослідження ціннісної свідомості дослідила соціальний механізм та детермінанти аксіологічної модернізації. М. Рокич [13] розглядає ціннісні орієнтації як спрямованість особистості на ті чи інші цінності, цілі і засоби їх досягнення. Проблеми формування цінностей людини у соціокультурних умовах сьогодення досліджували І. Бех [3], Б. Кобзар, О. Сухомлинська та ін. Ш. Шварц [14] досліджував виникнення цінностей у діяльності людей, вплив цінностей на установки і поведінку особистості, міжкультурні відмінності в ціннісних орієнтаціях індивідів.

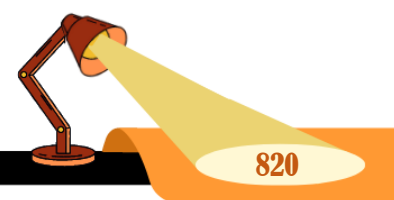
Натомість проблема розвитку ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів потребує подальшого дослідження у контексті попередження можливих ризиків персоналу організацій сфери культури. Найменш розробленою залишається проблема вивчення ціннісної свідомості та розгляд її як об'єкта впливу і фактора соціальної модернізації.

Мета статті – розкрити напрямки роботи ризик-менеджера організацій сфери культури з розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів є важливим шляхом до найбільш повної та усвідомленої версії свого «Я», що веде до гармонії та самореалізації особистоті, здатності до міжсекторальної співпраці у сфері культури та емпатійного лідерства. У межах системного підходу до управління, цей процес включає в себе планування, організацію та оцінку проєктів, враховуючи ціннісні запити суспільства, які включають в себе колективні потреби людей, їхні прагнення та ідеали (свобода, справедливість, безпека, гідність), які формуються під впливом історичних подій, культурного середовища та викликів, визначаючи напрямок розвитку суспільства, його цінності, що потребують захисту з боку держави, очікування сталого розвитку суспільства.

На думку Т. Дорошенко, цінності завжди розглядають у зв'язку з людиною, якій властиве ціннісне сприйняття світу, наявність власної думки до всього, що відбувається у житті, а також з її професійною діяльністю. Вчена зазначає: «На основі системи цінностей формуються ціннісні орієнтації, що є найважливішим компонентом у структурі особистості, який виконує функцію організації й регулювання будь-якої діяльності. Ціннісні орієнтації є свого роду індикатором усвідомлення людиною навколишньої дійсності в результаті взаємодії суспільного та індивідуального в особі» [7, с. 161].

Одним з напрямків роботи ризик-менеджера у процесі розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів є розробка і реалізація спецкурсу з філософії, зокрема етики й естетики, філософів античних часів.

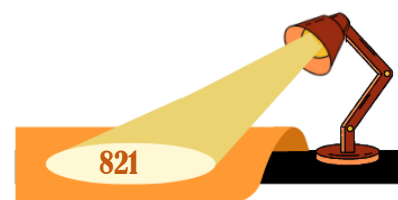

Філософія Платона та Арістотеля високо цінувалась та активно засвоювалась в Україні ще з часів заснування Києво-Могилянського колегіуму у 1623 році. З філософією Платона були добре знайомі Г. Сковорода, І. Гізель, К. Ставровецький, Ф. Прокопович, С. Яворський, К. Сакович та ін. Праці Платона вперше переклав українською мовою І. Франко.

У Стародавній Греції філософи звертали особливу увагу на вплив мистецтва на психіку людини та її етику. Загальновідоме поняття «катарсис», визначене Арістотелем як просвітлення душі, пов'язане з естетичною насолодою, пов'язувалось з очищенням людини під впливом дії художніх образів, присутніх у творах мистецтва. Поняття «катарсис» зустрічається у трактаті Арістотеля «Поетика» [1] і застосовується для опису впливу трагедії на глядача. За Арістотелем, очищення душі і моральне піднесення людини відбувається через почуття страху та співчуття під час перегляду трагедії. Здатність мистецтва врівноважувати психіку людини, надихати та мотивувати, формувати естетичні смаки та етичну поведінку дозволяє використовувати елементи арт-терапії у процесі розвитку духовно-ціннісної сфери особистості менеджера культурних проєктів, зменшувати ризики емоційного вигорання, підвищувати стресостійкість персоналу організації сфери культури.

Стародавнім грекам був відомий позитивний вплив мистецтва на психіку людини, що зумовлювало використання ними естетотерапії словом поезії, гармонійними звуками музичного твору, кольорами творів образотворчого мистецтва. У своєму трактаті «Поетика» Арістотель звертає увагу на використання хору під час виконання трагедії: «Треба вважати й хор за одного з акторів. Він повинен бути частиною цілого і брати участь у дії не так, як в Евріпіда, а так, як у Софокла. У багатьох бо поетів хорові співи не більше мають зв'язку з своєю фабулою, ніж з будь-якою іншою трагедією. Тому-то у них співають «вставних пісень», що перший почав робити Агафон. Проте яка ж різниця – чи вставних пісень співати, чи з місця на місце переносити тираду або й цілий епісодій?» [1, с. 70-71].

Давньогрецька космологія розглядала музику не просто як мистецтво, а як ключ до розуміння Всесвіту, математичних законів природи та гармонії людської душі, роблячи її невід'ємною частиною філософського та духовного життя. Естетичні прояви «макрокосму» сприяли відновленню зіпсованого «мікрокосму» людини. Досить цікавим було вчення про «музику небесних сфер» (або гармонію сфер), що являло собою давньогрецьку філософсько-математичну ідею, започатковану Піфагором. Він зазначав, що рух небесних тіл (планет, зірок) створює нечутні людині гармонійні звуки, що відповідають математичним співвідношенням музичних консонансів. Ці звуки, на його думку, формують космічну мелодію, яка відображає числову сутність Всесвіту та душі. Зазначена ідея Піфагора символізувала єдність космосу та мала глибокий вплив на

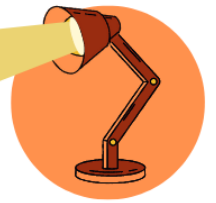
філософію, музику та мистецтво протягом багатьох століть. Основними ідеями його думки у цьому напрямку було те, що швидкість і відстані планет між собою співвідносяться як математичні пропорції, що відповідають інтервалам музичної гами (октава, квінта, кварта). Піфагор вважав, що ці звуки не сприймаються вухом через їхню постійність, надзвичайну гучність, або тому, що люди з народження звикли до них, як до «земної» музики. Він вбачав у цьому доказ того, що світ має числову, гармонійну структуру. Піфагор зазначав, що гра на земних інструментах, таких як ліра, кіфара, може допомогти людині наблизитися до зазначеної космічної гармонії, сприяти очищенню її душі (катарсис) та нагадати людині її божественне походження.

Натомість Платон розвинув ідею про душу як гармонійну сутність, що може резонувати з космосом. Платон вважав, що душа людини має гармонійну сутність, складну структуру та життєву силу, а її внутрішній порядок є відображенням устрою всього Всесвіту. Ця складна структура, на думку Платона, є трьохскладовою. Так, він виокремлював у душі три начала: розумне (logistikon), яросне або вольове (thymoeides) та жадаюче (epithymetikon). На його думку, душа може досягти гармонії тоді, коли розум людини керує іншими складовими та створює цим внутрішню «музику» особистості. Досить цікавим є вчення Платона про Світову душу (Anima Mundi), створення якої Богом-Деміургом він описує у діалозі «Тімей». Платон вважав, що Світову душу було створено за математичними та музичними пропорціями, і оскільки душа людини створена з такої ж «суміші», то вона здатна резонувати з космічним порядком.

Що стосувалося математичного порядку, то для Платона гармонія була числовим співвідношенням. Душа людини, налаштована на пізнання істини, на думку Платона, входить у резонанс із вічними ідеями та небесними сферами. Неабияку роль філософ відводив і виховній функції мистецтва. Він вважав, що правильна музика та ритми безпосередньо можуть впливати на душу та допомагати їй у відновленні втраченої гармонії для того, щоб людина могла стати подібною до божественного ладу Всесвіту. Отже, за Платоном, життєвий шлях мудреця – це процес «налаштування» своєї власної душі до стану космічного резонансу, в якому розум, воля та почуття перебуватимуть в абсолютній злагоді.

Як зазначає В. Кондзьолка, у своїй естетичній теорії Платон доходить висновку, що краса є найадекватнішим і найточнішим образом істини; вона – божество у формі, що найбільш приступна для сприймання. «Право громадянства у державі, вважає філософ, має лише те мистецтво, що є наслідуванням ідеї Добра. Сюди він зараховує філософські драми, морально очищені гімни та гімни на честь богів. У випадку, коли мистецтво негативно впливає на душі людей чи завдає їм моральної шкоди, його слід усувати з духовної сфери суспільного життя як щось небезпечне й не потрібне» [9, с. 17].

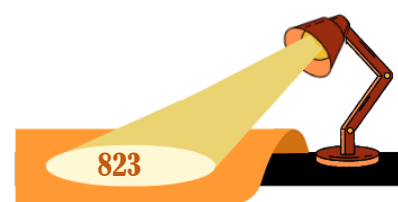

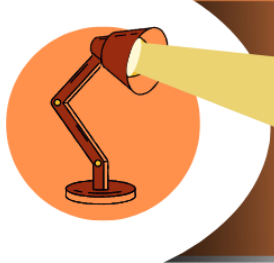
Вплив музики на психіку людини помітили також Піфагор та його учні, які навіть застосовували лікування (art-терапію у сучасному розумінні) соматичних хвороб, використовуючи музичні ладотональні системи. Так, ними було помічено, що застосування лідійського та міксолідійського ладів під час музикотерапії призводили до заспокоєння та релаксації, а застосування фригійського та дорійського ладів – до збудження та активізації психіки людини.

Отже, ще одним напрямком роботи ризик-менеджера організації сфери культури з розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів може бути ознайомлення їх з впливом музики на процеси формування та розвитку духовно-ціннісної сфери особистості. Музичні звуки, ритм, темп, мелодія, гармонія акордів безпосередньо впливають на роботу головного мозку. Музика чинить вплив на емоційний стан людини та може застосовуватись з метою формування та розвитку духовно-ціннісної сфери особистості, оскільки, викликаючи ті чи інші емоції, музика впливає на емоційний, мотиваційний, когнітивний та партисипативний компоненти феномену «цінність особистості».

Засновник психофізики Г. Фехнер [10], [11] розглядав емоційний вплив музики, досліджуючи причинно-наслідковий зв'язок між фізичними стимулами (музичними звуками) та психологічними реакціями людини, припускаючи гіпотезу, що музика може викликати асоціації та впливати на сприйняття особистості, викликаючи при цьому різний спектр емоцій від радості до суму, залежно від темпу, гармонії та індивідуального досвіду. Його дослідження пізніше стали основою розуміння феномену музикотерапії та її впливу на настрій людини. Досліджуючи психофізичний зв'язок, Г. Фехнер вивчав, як інтенсивність звуку та його характеристики (висота, темп, ритм) співвідносяться з відчуттями людини, і дійшов висновку, що музика може стимулювати нервову систему і викликати при цьому певні емоції. Оскільки музика має тісний зв'язок з життєвим досвідом людини та здатна викликати спогади та різні емоційні реакції, що пов'язані з подіями, предметами, людьми, то це лише підсилює її емоційний вплив на особистість. Також вчений звернув увагу на здатність музики регулювати емоційний стан особистості та знижувати у людини рівень стресу. Так, спокійна та гармонійна музика має властивість знижувати рівень кортизолу (гормону стресу) у крові та стабілізувати серцебиття людини, що призводить до розслаблення, а швидкі та ритмічні композиції мають властивість підвищувати у людини енергійність та мотивацію до дій за рахунок підвищення рівня нейромедіатора дофаміну. Музика має функцію емоційного очищення, що проявляється у властивості деяких мелодій створювати емоційну розрядку під час переживання різних почуттів.

Вплив музики на формування та розвиток когнітивного компоненту феномену «цінність особистості» полягає у властивості музики піднімати розуміння цінності на смисловий, інтелектуальний рівень її сприйняття та

розуміння як соціального ідеалу, який схвалюється суспільством у піснях, формувати уявлення про добро, любов, справедливість, патріотизм. Таким чином музика впливає на формування системи знань та уявлень про те, що у суспільстві є значущим та бажаним, дає можливість відокремити суттєве від несуттєвого, що складає фактично основу ціннісних орієнтацій особистості. Що стосується властивості музики впливати на партисипативний компонент феномену «цінність особистості», не можна не помітити, що у соціальному аспекті спільне виконання й навіть прослуховування музики сприяє об'єднанню людей, створює відчуття солідарності, зміцнює соціальні зв'язки, що дає можливість зробити емоційний досвід групи ще глибшим.

Отже, Г. Фехнер у своїх дослідженнях не займався виключно емоціями в сучасному розумінні, але заклав основи для розуміння того, як фізичні параметри музики (як стимулу) викликають глибокі психологічні (емоційні та когнітивні) реакції, що стало фактично основою для застосування у сучасному світі музикотерапії, яка сьогодні використовує ці механізми (згадки про роботу зі стресом, депресією) для лікування та покращення психічного здоров'я людей.

З. Фрейд у своїх дослідженнях дійшов висновку, що музика викликає у нього певний дискомфорт, причиною якого була неможливість раціонально пояснити її вплив на нього. Маючи аналітичний розум, З. Фрейд не міг зрозуміти зміст музичного твору, оскільки музика здавалася йому занадто абстрактною. У своїй праці «Мойсей Мікеланджело» [12] З. Фрейд писав про свою схильність до того, щоб зосереджувати або затримувати свою увагу на змісті літературного або пластичного твору, водночас зазначаючи, що не може логічно інтерпретувати свої почуття під час прослуховування музики, а отже не здатний через це отримати від неї задоволення. Але з цього правила у нього були й деякі винятки, оскільки З. Фрейд любляв певні опери: «Дон Жуан» та «Весілля Фігаро» Моцарта та твори Глюка, хоча й сприймав ці твори як культурні та драматичні явища, а не як звукове мистецтво у чистому вигляді. Досить цікавою є його теорія сублімації, згідно якої він розглядав у психоаналізі мистецтво (зокрема й музику) як форму сублімації, тобто спосіб перетворення незадоволених потягів (лібідо) у творчу, соціально прийнятну діяльність. Емоційне занурення у музику З. Фрейд пов'язував з регресією до раннього дитячого стану, який характеризується тим, що дитина у певний період свого життя ще не відокремлює себе від навколишнього світу (так зване «океанічне почуття»).

Послідовник З. Фрейда К. Юнг продемонстрував тісний зв'язок своєї аналітичної психології з музикою, розглядаючи її як потужний інструмент для вираження несвідомого людини, її архетипів та психічних процесів. Він вважав, що музика дозволяє зазирнути вглиб душі людини зрозуміти її індивідуальну психіку через символіку та емоції, що відображають внутрішній світ людини. На його думку, музика є дзеркалом несвідомого, оскільки відображає приховані

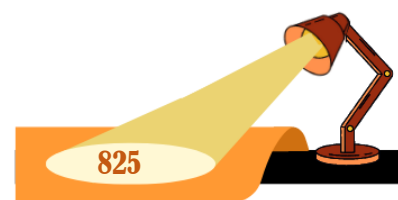

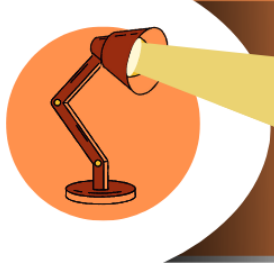

емоції людини, її конфлікти та прагнення, які дуже часто просто неможливо висловити словами. Крім того, музика має й певний архетипічний зміст, оскільки класичні твори (Моцарта, Бетховена та інших композиторів) можуть нести універсальні архетипові образи, пов'язані з душевною та духовною сферами особистості. На думку К. Юнга під час створення, виконання та слухання музики, людина може інтегрувати різні частини своєї особистості з метою досягнення психологічної гармонії. Неабияке значення вчений приділяв символізму музики. Символічне та семантичне значення для К. Юнга мали музичні структури та навіть звуки природи, що відсилало до глибин психіки людини. Музика, на його думку, допомагає людині «пробудитися» та прожити емоції (позитивні та негативні), що сприяє очищенню душі та її зціленню. У юнгіанській терапії музику використовують під час роботи з психологічними травмами, комплексами та з метою активізації внутрішніх ресурсів особистості. Здійснення музикознавцями аналізу музичних творів різних композиторів з погляду психотипів (душа-тіло-дух) є одним із способів застосування ідей К. Юнга. Таким чином, К. Юнг бачив музику не просто як мистецтво, а як глибинний психологічний феномен, що розкриває та зцілює людську душу, а відповідно сприяє формуванню та розвитку духовно-ціннісної сфери особистості.

Виходячи з теоретичного аналізу праць вчених можна констатувати, що значний позитивний вплив на розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів має залучення їх до хорового співу під час організації різноманітних культурних заходів в організації сфери культури. Це може бути ще одним напрямком роботи ризик-менеджера з розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів. Для цього можна використовувати як світські музичні твори так і церковні твори українських композиторів: Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя, М. Леонтовича, О. Кошиця, М. Дилецького, Д. Січинського, С. Людкевича, М. Вербицького, К. Стеценка, П. Демуцького, Я. Яциневича та ін.

У процесі розвитку ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів важливу роль відіграє підвищення рівня їхньої релігійно-наукової компетентності. У контексті цієї проблеми варто ознайомити таких фахівців з деякими відомостями, викладеними у релігійних текстах. Так, згідно біблійної традиції першим видом музики був спів ангелів (херувимів і серафимів). Після вигнання з раю люди не мали можливості чути спів ангелів, а пізніше Книга Буття 4:21 [4] описує одного з нащадків Каїна, Ювала, який став предком музикантів, бо він був першим, хто грав на гусях (арфі) та флейті (сопілці), відкриваючи історію музики та мистецтва у світі, згідно з перекладами Біблії. Архієпископ Константинопольський Іоанн Златоуст зазначав, що ніщо так не окрилює людську душу й не підносить її у височінь, як злагоджена молитва та прекрасний спів. Подібні думки висловлював і Мартін Лютер, зазначаючи, що музика одна після теології здатна дати те, що дає лише теологія, тобто спокій і радість душі.

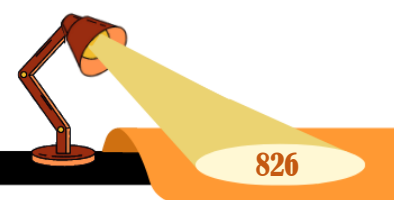

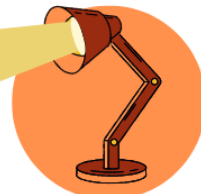
Бендик М. зазначає, що літургійний спів – це не просто музика, а шлях до духовного преображення, де слова стають символами, а спів веде до споглядання Божества та участі в житті Трійці, звільняючи людину від пристрастей і підносячи до богоподібності, а не просто до задоволення музичних смаків. Автор наголошує, що церковний спів є земним відгомонам небесної літургії, де ангели безперестанно славлять Бога. Співаючи в храмі, вірні долучаються до цього вічного славослов'я. Спів у літургії покликаний не затінювати, а підкреслювати сенс священних текстів. Музична форма має допомагати глибшому проникненню слова у серце віруючого («логосність» співу). Літургійний спів є вираженням єдності (соборності) Церкви, оскільки спільна молитва устами і серцем через спів символізує єдинодушіє громади. У богослужбовому контексті спів розглядається як вид ікони – «звукова ікона», яка допомагає вірним відірватися від земних турбот і зосередитися на присутності Божого Царства [2].

У контексті розвитку духовно-ціннісної сфери та релігієзнавчої компетентності менеджерів культурних проєктів слід звернути їхню увагу на вчення про те, що людина, яка співає, є «інструментом Святого Духа». «...Вона «подвійно молиться», бо співає разом з ангелами і подібно до них. У співі людина вживає слова – логічно укладені звуки мови. Слова містять у собі «логоси» (поняття) речей і виявляють у своїй глибині Божий Логос, тобто Слово Боже. Воно відкриває Себе у Святому Письмі, особливо в псалмах, призначених для літургійного співу» [2, с. 2-3].

Під час залучення менеджерів культурних проєктів до хорового співу є доцільним проводити й короткий екскурс в його історію, пояснювати його різновиди. Так, історично склалося два види літургійного співу: монодичний (одноголосний) та партесний (багатоголосний). У XVII столітті в Україні з'являється багатоголосний стиль виконання літургійних творів, який приходить на заміну знаменного розспіву. Вчені (Жулковський Б., Омельничук М.) зазначають, що саме він спричинив секуляризацію не лише літургійного співу, а й усього церковного життя. Разом зі зміною музичної стилістики відбулася реформа нотації: замість «тайнозамкненої» невменної (перейнятої з Візантії) поширюється «київська» лінійна (західного походження) [8].

Висновки. Розвиток духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів може здійснюватися ризик-менеджерами з використанням різних напрямків роботи, визначальним серед яких є застосування музичного впливу на особистість. Музика глибоко впливає на цінності особистості, формуючи фактично світогляд через емоції, культуру та самовираження. Емоційно виконана музика може впливати на настрій, знижує стрес та тривогу людини, покращує її концентрацію та пам'ять. Вона має властивість створювати асоціації та спільні субкультури, що сприятиме зміцненню зв'язку із власним «Я» менеджера культурних проєктів та іншими людьми. Кожен окремий жанр

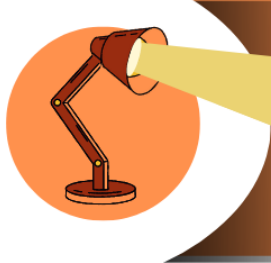

музики, її ритм, темп, гармонія та мелодія можуть викликати різний вплив на людину: від стану спокою (класична музика у повільному темпі) до стану психічного збудження (ритмічна музика у швидкому темпі), що впливає на поведінку людини та формує її ціннісні орієнтири. Музика допомагає людині переосмислити певні життєві моменти, а отже зробити переоцінку цінностей, яка періодично виникає у процесі життя. Музика має значний вплив на формування та розвиток ціннісної сфери особистості менеджера культурних проєктів, виступаючи потужним інструментом для прояву, розуміння та регуляції емоцій, а отже, застосування ризик-менеджерами засобів музичного мистецтва у процесі розвитку духовно-ціннісної сфери менеджерів культурних проєктів сприяє попередженню таких ризиків персоналу як ризик корпоративної культури, що являє собою вигорання та низьку продуктивність співробітників (виснаженість, цинізм, відчуженість). Музика допомагає людині переживати радість, сум та інші емоції, що є основою для формування особистих цінностей людини. Терапевтичний вплив музики на особистість проявляється у її властивості зменшувати стрес за рахунок зниження кортизолу в організмі людини, покращувати настрій та відновлювати психологічний баланс, що сприяє розвитку цілісності особистості та мобілізації її внутрішніх психологічних ресурсів. Музика має значний когнітивний вплив на особистість менеджерів культурних проєктів, що дозволяє покращувати у них пам'ять, увагу та сприйняття інформації. Це допомагає менеджерам культурних проєктів глибше усвідомлювати життя, проявляти більшу креативність під час розробки та реалізації культурних проєктів, набувати багатшого та змістовнішого досвіду, що впливатиме на життєві пріоритети, а отже й на духовно-ціннісну сферу особистості. Здійснюючи значний соціальний та культурний вплив музика впливає на розвиток партисипативного компоненту феномену «цінність особистості», має властивість формувати субкультури, стиль життя людини, спілкування та навіть одяг, об'єднувати людей навколо спільних ідей та цінностей та спонукати їх до здійснення спільної діяльності з реалізації цих ідей.

Література:

1. Арістотель. Поетика. К.: Мистецтво, 1967. 135 с.
2. Бендик М. Богословський сенс літургійного співу. *Слово*. 2010. № 4 (44). С. 2-3.
3. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 124-129.
4. Біблія. Ukrainian Bible - Огієнко, 1962 URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm> (дата звернення: 21.12.2025).
5. Борисова Ю.В. Традиціоналістські та модерністські цінності в структурі молодіжної ціннісної свідомості: Соціологічний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук. Харків, 2001. 19 с.
6. Головаха Є.І. Суперечливість ціннісних орієнтацій і професійне самовизначення особистості. *Філософська думка*. 1986. №2. С. 16-25.

7. Дорошенко Т. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2024. № 26 (182). С. 159-162.
8. Жулковський Б., Омельничук М. Православний богослужбовий спів як засіб музичної терапії школярів. *Початкова школа : Науково-методичний журнал.* К., 2017. № 7. С. 50–53.
9. Платон. *Діалоги.* 2-ге вид. К: Основи, 1999. 395 с.
10. Fechner G.T. *Orschule der Aesthetik.* Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf & Härtel. 1876. 319 s.
11. Fechner G.T. *Elemente der Psychophysik.* Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf & Härtel. 1860. 336 s.
12. Freud S. The Moses of Michelangelo. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud: Totem and Taboo and Other Works.* 1914. Volume XIII (1913-1914). P. 209-238.
13. Rokeach M. *The nature of human values.* N.Y., 1973.
14. Schwartz S. H., Ros V. Value priorities in West European nations: A crosscultural perspective. *Studies in psychology: A volume in honor of Sonny Kugelmas. Scripta Hierosolymintana.* Jerusalem, 1994. Vol. 36.

References:

1. Aristotel. (1967). *Poetyka.* K.: Mystetstvo. 135 s. [in Ukrainian].
2. Bendyk, M. (2010). Bohoslovskiyi sens liturhiinoho spivu. *Slovo.* № 4 (44). S. 2-3. [in Ukrainian].
3. Bekh, I.D. (1997). Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti. *Pedahohika i psykhohihiia.* № 1. S. 124-129. [in Ukrainian].
4. Bibliia. (1962). *Ukrainian Bible – Ohiienko.* URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm> (data zvernennia: 21.12.2025). [in Ukrainian].
5. Borysova, Yu.V. (2001). Tradytsionalistski ta modernistski tsinnosti v strukturi molodizhnoi tsinnisnoi svidomosti: Sotsiolohichniy analiz: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. sotsiol. nauk. Kharkiv. 19 s. [in Ukrainian].
6. Holovakha, Ye.I. (1986). Superechlyvist tsinnisnykh orientatsii i profesiine samovyznachennia osobystosti. *Filosofska dumka.* №2. S. 16-25. [in Ukrainian].
7. Doroshenko, T. (2024). Formuvannia tsinnisnykh orientatsii maibutnikh pedahohiv-muzykantiv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauky.* № 26 (182). S. 159-162. [in Ukrainian].
8. Zhulkovskiy, B., Omelnychuk, M. (2017). Pravoslavnyi bohosluzhbovyi spiv yak zasib muzychnoi terapii shkoliariv. *Pochatkova shkola : Naukovo-metodychnyi zhurnal.* K. № 7. S. 50–53. [in Ukrainian].
9. Platon. (1999). *Dialohy.* 2-he vyd. K: Osnovy. 395 s. [in Ukrainian].
10. Fechner, G.T. (1876). *Orschule der Aesthetik.* Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf & Härtel. 319 s. [in German]
11. Fechner, G.T. (1860). *Elemente der Psychophysik.* Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf & Härtel. 336 s. [in German]
12. Freud, S. (1914). The Moses of Michelangelo. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud: Totem and Taboo and Other Works.* Volume XIII (1913-1914). P. 209-238. [in English].
13. Rokeach, M. (1973). *The nature of human values.* N.Y. [in English].
14. Schwartz, S. H., Ros V. (1994). Value priorities in West European nations: A crosscultural perspective. *Studies in psychology: A volume in honor of Sonny Kugelmas. Scripta Hierosolymintana.* Jerusalem. Vol. 36. [in English].

